

5. Рибалка Н., Мазурик С., Терещук Г. Робота з інформацією як елемент транспарентності в діяльності органів прокуратури. *Актуальні проблеми правознавства*. 2018. Вип. 1(13). С. 107–110.

6. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів: кодекс Генеральної прокуратури України від 27 квіт. 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001900-17#Text> (дата звернення: 24.03.2021).

Ткачик А.Б.

аспірант,

Львівський державний університет внутрішніх справ

ПРАВО НА ТАЄМНИЦЮ СПІЛКУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ФРН ТА ШВЕЙЦАРІЇ

Соціально-економічні реформи, демократизація держави і суспільства, формування відповідної правової системи зумовлюють актуальність наукових досліджень щодо проблем юридичного забезпечення прав і свобод людини, зокрема і права на таємницю спілкування. Ці наукові дослідження не можуть уявлятися без вивчення аналогічного досвіду зарубіжних держав.

Перейдемо до більш детального аналізу правового регулювання права на таємницю спілкування в окремих державах Європи. В КПК *Федеративної Республіки Німеччина* принцип недоторканості приватного життя та таємниця спілкування не знайшли своє юридичне відображення серед принципів кримінального провадження [1]. Однак, досить лаконічно це право закріплене у ст. 10 Конституції ФРН, у якій закріплено, що «таємниця листування, а також поштового, телеграфного та телефонного зв'язку недоторкана. Обмеження можуть бути встановлені тільки на основі закону» [2]. Слідчими діями, які обмежують право особи на таємницю спілкування є:

1. *Контроль та запис телекомунікацій* щодо підозрюваного та обвинуваченого регламентується § 100а КПК ФРН. Окрім цих

суб'єктів, такому контролю може піддаватися приватне спілкування і інших осіб, якщо є підстави вважати, що вони є «посередниками в передачі інформації», тобто передають або приймають повідомлення, призначені для підозрюваного або виходять від підозрюваного або ж обвинувачений користується їх телефоном. Ця слідча дія може проводитися, якщо є підтверджена конкретними фактами підозра у вчиненні тяжкого злочину, передбаченого у § 100а КПК та встановлення обставин справи іншим способом було б істотно ускладненим. Контроль телекомунікацій здійснюється на підставі рішення суду без інформування про це особи, щодо якої проводиться ця дія. У виняткових випадках ця слідча дія може проводитися на підставі рішення прокурора з подальшим інформуванням про це відповідного суддю протягом трьох днів. Термін проведення цієї дії становить 3 місяці та при необхідності може бути продовжений. Про результати дії повідомляється суддя, який давав дозвіл на таке проведення.

Кримінальний процесуальний закон особливу увагу приділяє захисту таємниці листування, телефонних розмов, поштових, телеграфних та інших повідомлень, отриманих під час проведення цієї слідчої дії. Прослуховування телефонних розмов дозволяється без рішення суду у винятковому випадку: у разі виникнення загрози життю чи здоров'ю певної особи.

2. *Негласний віддалений пошук систем інформаційних технологій* регламентований § 100b КПК ФРН. Ця слідча дія передбачає застосування відповідних технічних засобів без відома особи для отримання негласного доступу до системи інформаційних технологій, що використовуються особою та для отримання даних з цієї системи. Ця слідча дія може застосовуватися лише до обвинувачених, а також щодо особливо тяжких злочинів, вичерпний перелік яких зазначений у тому ж параграфі.

3. *Прослуховування та запис непублічних висловлювань.* За межами житла можуть прослуховуватися та записуватися непублічні висловлювання без відома осіб щодо яких застосовується ця дія, якщо на основі конкретних фактів є припущення про те, що ця конкретна особи вчинила злочин, зазначений у § 100а КПК ФРН. Ця слідча дія може здійснюватися лише щодо обвинуваченого, а

також і щодо інших осіб, щодо яких є істотні підозри, що вони контактували з обвинуваченим. Аналогічно до інших слідчих дій, які обмежують право особи на таємницю спілкування, прослуховування та запис непублічних висловлювань може здійснюватися з дозволу суду, а у виняткових випадках на підставі рішення прокурора із подальшим повідомленням відповідного суддю.

4. *Виїмка поштової кореспонденції* передбачена § 99 КПК ФРН та передбачає вилучення у відділеннях зв'язку поштових відправлень, телеграм та листів, що були направлені обвинуваченому або відправлені ним. Виїмка проводиться тільки на підставі рішення суду.

Варто зазначити, що Конституція *Швейцарії* окрім класичного та типового права особи на повагу до її приватного та сімейного життя, житла, а також таємниці кореспонденції передбачає право особи на захист від незаконного використання їх персональних даних [3].

Особливістю швейцарської негласної діяльності є відсутність оперативно-розшукових заходів поза межами кримінального процесуального регулювання. Швейцарський законодавець вважає, що всі дії, які спрямовані на виявлення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень мають єдині кримінально-процесуальні корені, тому немає необхідності їх диференціювати [5, с. 305–306].

Значною нетиповою особливістю правового регулювання права особи на таємницю спілкування у законодавстві Швейцарії є переважання приватних інтересів над публічними. В КПК Швейцарії є норма, яка закріплює перелік предметів, які не можуть бути вилучені за жодних обставин. Мова йде про особисту документацію та кореспонденцію підозрюваного, якщо інтереси щодо захисту його особистості переважають над інтересами кримінального провадження; документація та кореспонденція, яка появилась в результаті спілкування обвинуваченого з особами, які мають право відмовитися від бути свідками у кримінальному провадженні. Таку норму однозначно слід вважати прогресивно.

Однієї із слідчих дій, яка обмежує право особи на таємницю спілкування є *нагляд за поштовими та іншими відправленнями*. Це можливо зробити у разі якщо існують істотні підозри вважати, що було вчинене кримінальне правопорушення, тяжкість цього

правопорушення виправдовує мету нагляду, попередні слідчі дії були не ефективні. Нагляд може здійснюватися за адресом поштових та інших відправлень обвинуваченого та третіх осіб, щодо яких є підстави вважати, що обвинувачений використовує адреса поштових та інших відправлень третьої особи. Ця негласна слідча діє може здійснюватися лише з дозволу суду по питаннях примусових заходів.

Нагляд за допомогою технічних засобів передбачає застосування прокуратурою технічних засобів з метою прослуховування або документування неpubлічних висловлювань або фіксування подій, що відбуваються у неpubлічних місцях. Ця слідча дія може застосовуватися лише щодо обвинуваченого [4, с. 275].

Таким чином, порівнюючи правове регулювання права на таємницю спілкування у ФРН та Швейцарії можна дійти висновку про різний ступінь захисту цього права. У останній менша кількість негласних слідчих дій, що можуть обмежувати право особи на таємницю спілкування. У Швейцарії до таких дій належать нагляд за поштовими та іншими відправленнями та нагляд за допомогою технічних засобів, в той час як кримінальне процесуальне законодавство ФРН до такої категорії дій відносить контроль та запис телекомунікацій, негласний віддалений пошук систем інформаційних технологій, прослуховування та запис неpubлічних висловлювань та виїмка поштової кореспонденції.

Список використаних джерел:

1. Code of Criminal Procedure as published on 7 April 1987 (Federal Law Gazette I, p. 1074, 1319), as last amended by Article 3 of the Act of 11 July 2019 (Federal Law Gazette I, p. 1066). URL: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html.
2. Constitution of the German Democratic Republic (7 October 1949). URL: http://www.cvce.eu/obj/constitution_of_the_german_democratic_republic_7_october_1949-en-33cc8de2-3cff-4102-b524-c1648172a838.html.
3. Federal Constitution of the Swiss Confederation of 18 April 1999. URL: <https://fedlex.data.admin.ch/filestore/fedlex.data.admin.ch/eli/cc/1999/404/20210101/en/pdf-a/fedlex-data-admin-ch-eli-cc-1999-404-20210101-en-pdf-a.pdf>.
4. Трефилов А.А. Негласные следственные действия: опыт Швейцарии. *Концептуальные основы современной криминалистики: теория и практика*. 2019. С. 274–279.

5. Трефилов А.А. Уголовный процесс зарубежных стран. Том 1. Уголовный процесс Швейцарии. Москва, 2016. 1012 с.

Філатова-Степанова В.І.

*судовий експерт сектору трасологічних досліджень,
Закарпатський науково-дослідний
експертно-криміналістичний центр МВС*

ЗНАЧИМІСТЬ СЛІДІВ У КРИМІНАЛІСТИЦІ

Будь-який злочин супроводжується певними змінами у навколишньому середовищі. Саме такі зміни і є слідами злочину. Слід являє собою відображення злочинних дій, окремих елементів злочинного акту. У широкому розумінні слід утворюється в результаті механічної контактної взаємодії двох об'єктів. Один з них утворює слід і називається слідоутворюючим. Об'єкт, на якому утворюються сліди, – це слідосприймаючий об'єкт, або слідо-сприймаюча поверхня. Ділянки поверхні слідоутворюючого та слідосприймаючого об'єктів, якими вони доторкалися під час утворення сліду, називаються контактними поверхнями.

Історично використання слідів з метою розкриття злочинів відомо з давніх часів (особливо це стосується держав Стародавнього Сходу: Індії, Китаю, Камбоджі, Японії). Ще у сивій давнині для розслідування злочинів та розшуку злочинця запрошували добре обізнаних осіб – мисливців, слідопита, лікарів та інших «фахівців», які допомагали знаходити злочинців за допомогою залишених слідів [1, с. 26].

Навіть у тлумачному словнику української мови слід означає : відбиток ноги чи лапи на якій-небудь поверхні; заглибини, смуги і т. ін., що залишаються на якійсь поверхні чи в просторі від переміщення чогось, свідчить про щось; характерний відбиток, який з'явився внаслідок чогось; наслідок чієїсь діяльності, якої-небудь події і т. ін. [2].

Щодо визначення поняття «слід» у криміналістиці існують деякі протиріччя між вченими. Так, І.М. Якимов називав слідом відбиток